

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Save the Children

STANDARD ZANIMANJA NASTAVNIKA

OBRAZOVANJE U AKCIJI
EDUCATION IN ACTION

Projekt opšteg obrazovanja u Bosni i Hercegovini (TABLA) započeo je 24. septembra 2019. i trajat će do 23. septembra 2023. godine. TABLA ima za cilj unaprijediti sposobnosti kritičkog razmišljanja učenika te ostvariti poboljšanje njihovog akademskog uspjeha u egzaktnim naukama.

Kako bi pripremili učenike i nastavnike za izazove 21. stoljeća, Save the Children (SC), u partnerstvu sa Fondacijom Obrazovanje u akciji (FEiA), Zavodom Republike Slovenije za Šolstvo (ZRSŠ) i Mrežom za izgradnju mira (MzIM), koristit će sveobuhvatan i inovativan pristup poboljšanju ishoda učenja u predmetima egzaktnih nauka, tehnologije, inženjerstva, umjetnosti i matematike (STEAM) kroz izgradnju kapaciteta nastavnika, unaprjeđenje standarda za inicijalno obrazovanje i stručno usavršavanje nastavnika, poboljšanje okruženja za učenje i podsticanje reformskog dijaloga i zagovaranja, u svrhu povećanja efikasnosti obrazovnog sistema u Bosni i Hercegovini (BiH). Tokom pandemije COVID-19, projekat je pružio podršku nastavnicima da koriste online i kombinovano (kombinacija online i rada u učionici) učenje te omogućio aktivnosti usmjerene ka očuvanju mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške (MHPSS). Osim toga, TABLA će osigurati da učenici i nastavnici kojima su najpotrebniji računari, hardver i pristup internetu posjeduju ove osnovne alate za podučavanje i učenje.

Aktivnosti projekta TABLA će biti usmjerene na vlasti na državnom nivou, te kantonalna ministarstva obrazovanja (MO) i pedagoške institucije u tri geografska područja, a to su Kanton Sarajevo (KS) i Hercegovačko-neretvanski kanton (HNK) u Federaciji BiH (FBiH) te Republika Srpska (RS), a u kontekstu jačanja kapaciteta i podršku u provođenju reformi obrazovanja.

Reforme u obrazovanju koje podržava TABLA projekat imaju za cilj transformisati inicijalno obrazovanje i stručno usavršavanje nastavnika kroz integraciju STEAM-a, PPDM-a (pedagoško-psihološko-didaktičko-metodičko obrazovanje) i zajedničkog jezgra nastavnih planova i programa (ZJNPP) zasnovanog na ishodima učenja. Aktivnosti TABLA projekta su posvećene jačanju sposobnosti edukatora da podstiču učenike na **4K** (kritičko razmišljanje, kreativnost, komunikacija i kolaboracija/saradnja) i primjenu **STEAM** znanja i vještina kako bi dosegli svoj puni potencijal i pozitivno uticali na društveni i ekonomski razvoj zemlje.

Sve četiri komponente TABLA projekta provode se u saradnji sa obrazovnim vlastima Kantona Sarajevo, Hercegovačko-neretvanskog kantona i Republike Srpske, a uključuju:

- 1. Inicijalno obrazovanje nastavnika:** TABLA pruža podršku odabranim nastavničkim fakultetima kako bi povećali standarde u inicijalnom obrazovanju nastavnika i uključili vještine kritičkog razmišljanja i primijenjenih znanja u STEAM predmetima.
- 2. Stručno usavršavanje nastavnika:** TABLA pruža podršku ministarstvima obrazovanja u Kantonu Sarajevo, Hercegovačko-neretvanskom kantonu i Republici Srpskoj da institucionaliziraju visokokvalitetno stručno usavršavanje i profesionalni razvoj nastavnika u okviru svojih obrazovnih sistema.
- 3. Stvaranje stimulativnog okruženja za učenje i rad:** TABLA poboljšava okruženje za učenje u odabranim školama pružajući fizičke alate i opremu neophodnu za primijenjeno učenje u STEAM predmetima.
- 4. Poticanje dijaloga o reformama u obrazovanju:** TABLA promovira dijalog o reformama obrazovanja sa relevantnim interesnim stranama kao odgovor na rezultate Bosne i Hercegovine u Programu za međunarodno ocjenjivanje učenika (PISA) iz 2018., svjetskoj studiji o učeničkim postignućima iz matematike, prirodnih nauka i čitanja, te međunarodnog istraživanja Trendova u znanju matematike i prirodnih nauka (TIMSS) iz 2019, pokazatelju međunarodnih trendova u matematici i naučnim dostignućima.

Save the Children vjeruje da svako dijete zaslužuje budućnost. U zemljama sjeverozapadnog Balkana radimo svaki dan kako bismo za djecu osigurali zdrav početak života, priliku za učenje i zaštitu od nasilja. Kada se pojave krize i kada su djeca najranjivija, mi smo uvijek među prvima koji dođu pomoći i među posljednjima koji odlaze. Mi osiguravamo da se odgovori na specifične potrebe djece i da se njihov glas čuje. Postižemo dugotrajne rezultate za milione djece, uključujući onu djecu do koje je najteže doći. Dajemo sve od sebe za djecu – svaki dan i u vrijeme kriza – transformišući njihove živote i budućnost koja je pred nama.

© Save the Children 2022

Izdavač:

Save the Children

Projekat:

Projekt opšteg obrazovanja (TABLA)

Voditeljica projekta:

Jill Jarvi

Autori:

Prof. dr. Emeritus Lamija Tanović

Prof. dr. Dragan Matić

Prof. dr. Emina Dedić Bukvić

Prof. dr. Alma Pobrić

Doc. dr. Amela Medar

Prof. dr. Luciana Boban

Mr. Sci. Mirela Šuman

Doc. dr. Ines Nuić

Priredivači:

Prof. dr. Emeritus Lamija Tanović

Fatima Smajlović

Samir Arnautović

Lektura:

Indira Buljubašić

Dizajn naslovnice:

Ferida Abdagić

Dizajn i tehnička priprema:

ART&ART by MPD

Štampa

Amos Graf

Ova publikacija je omogućena uz velikodušnu podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj ove publikacije je odgovornost Save the Children i ne odražava nužno stavove USAID-a ili vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Ova publikacija je nastala u sklopu Projekta opšteg obrazovanja (TABLA), podržanog od strane USAID-a koji implementira Save the Children u partnerstvu sa Fondacijom Obrazovanje u akciji (FEiA).

Sva prava su zadržana. Sadržaj ove publikacije se može slobodno koristiti ili kopirati u nekomercijalne svrhe, uz obavezno navođenje izvora.

ISBN 978-9926-462-37-6

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod ID brojem 47561478

SADRŽAJ

6	1. UVOD
7	2. ŠTA JE STANDARD ZANIMANJA?
8	3. KOME SU NAMIJENJENI STANDARDI?
9	4. SVRHA STANDARDA
10	5. PREDNOSTI UPOTREBE STANDARDA
12	6. STRUKTURA STANDARDA
13	6.1 Područja podučavanja nastavnika - 3 dimenzije/nivoa kompetentnosti
15	6.2 Pet grupa poslova
15	6.3 Grupe poslova i nivoi kompetentnosti
21	7. PROFESIONALNI RAZVOJ NASTAVNIKA
22	7.1 Diplomirani nastavnik
22	7.2 Razvojne faze napredovanja nastavnika u zvanja
24	8. KAKO PRATITI I DOKUMENTIRATI PROFESIONALNI RAZVOJ?
25	9. ZAKLJUČAK
26	10. LITERATURA

I. UVOD

Nastavnici igraju bitnu ulogu u izgradnji cjelokupnog društvenog konteksta jedne zemlje. Samo kvalitetni nastavnici mogu obrazovati holistički orijentisane učenike spremne da žive i njeguju vrijednosti, da posjeduju vještine 21. vijeka i da budu sposobni donijeti promjene koje će biti usmjerene na razvoj i napredak.

Različita istraživanja nedvosmisleno pokazuju da su dobri nastavnici ključni za podizanje nivoa postignuća učenika. Nastavnici su kreatori nastavnog procesa i imaju značajnu ulogu u doprinosu kvalitetu obrazovanja. Stoga poboljšanje kvaliteta inicijalnog obrazovanja nastavnika postaje važan segment za dugoročnu i održivu izgradnju obrazovnog sistema jedne zemlje.

Promjene koje su donijele različite reforme obrazovanja u Bosni i Hercegovini, te promjene osobina učenika 21. vijeka zahtijevaju poboljšanje, unapređenje i prilagođavanje obrazovanja budućih nastavnika potrebama vremena i preispitivanje stečenih kompetencija tokom studija.

Standardi zanimanja opisuju ono što osoba treba znati i moći učiniti kako bi se smatrala „sposobnom” za bavljenje tim zanimanjem, odnosno, nivo stečenog znanja, vještina i uvjerenja potrebnih kako bi efikasno, sigurno i adekvatno radila svoj posao.

Standard zanimanja nastavnika i Standard kvalifikacije nastavnika, nastali u projektu TABLA, definiraju rad nastavnika kroz istaknute elemente visokokvalitetne i efikasne nastave u 21. vijeku sa ciljem poboljšanja obrazovnih ishoda za studente na nastavničkim fakultetima.

Standardi to određuju pružanjem okvira koji jasno definira potrebna temeljna znanja, praksu i profesionalni angažman u karijeri nastavnika.

2. ŠTA JE STANDARD ZANIMANJA?

Standard zanimanja je skup normativa kojima se određuje sadržaj stručne kvalifikacije na određenom nivou složenosti, potrebna znanja i vještine za obavljanje određenog posla, te kompetencije potrebne za obavljanje određenih poslova, na način kako ih iskazuje tržište rada, a u funkciji je izrade standarda kvalifikacije i silabusa na nastavničkim fakultetima.

Konsultacije s poslodavcima/školama imaju ključnu ulogu u razvoju standarda za nastavnička zanimanja.

Standard zanimanja sadrži listu svih poslova i zadataka koje pojedinac obavlja unutar određenog zanimanja, uz popis kompetencija potrebnih za njihovo uspješno obavljanje.

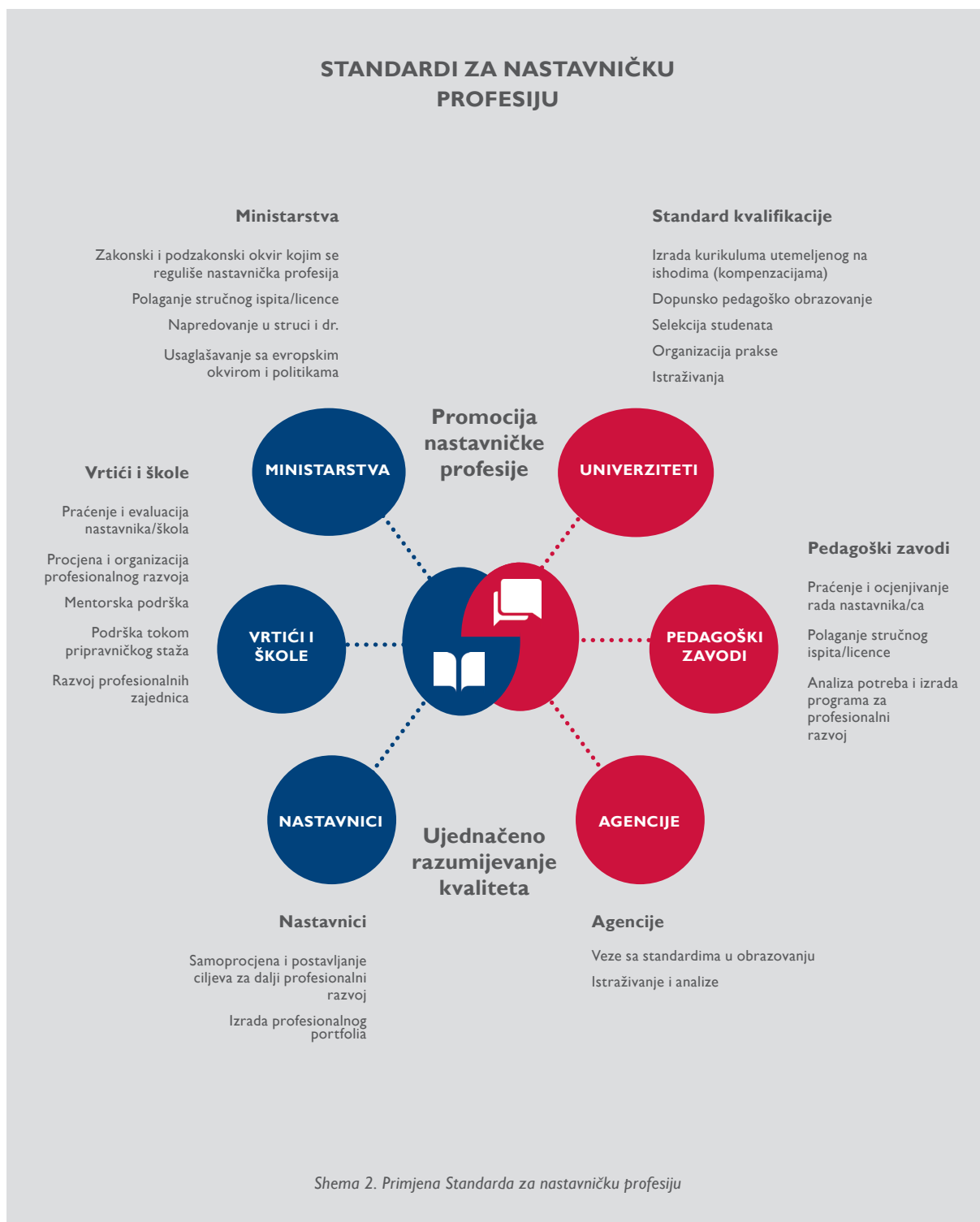

Shema 1. Primjer definiranja standarda zanimanja za nastavnike u nomenklaturi zanimanja

ZANIMANJE NASTAVNIK

Nastavnik je osoba koja izvodi nastavu na različitim nivoima obrazovanja. On je osposobljen za određenu oblast u okviru koje predaje. Po tome razlikujemo nastavnike matematike, fizike, hemije, geografije... Posao nastavnika se zasniva na prenošenju znanja iz oblasti za koju je specijalizovan, po planu i programu koji je propisan od nadležnog ministarstva obrazovanja. Nastavnik treba usmjeriti nastavu prema mogućnostima učenika i raspoloživosti sredstava, a kod učenika potaknuti zainteresiranost za predmet koji poučava.

3. KOME SU NAMIJENJENI STANDARDI?

4. SVRHA STANDARDA

Standardi zanimanja predstavljaju jedinstveno razumijevanje ključnih pojmova u obrazovanju, te definiraju područja profesionalnog dijaloga među nastavnicima, nastavničkim udruženjima, organizacijama i institucijama.

Standardi za nastavnička zanimanja, pored navedenog, doprinose razvoju ciljeva profesionalnog učenja, pružaju jasan okvir na temelju kojeg nastavnici mogu procijeniti faze svog razvoja u struci, lični napredak, a što im može poslužiti u samorefleksiji i samoprocjeni.

Nastavnici mogu koristiti standarde da bi prepoznali trenutne sposobnosti i mogućnosti ličnog razvoja, profesionalne izazove, kao i nova postignuća u području profesije.

Efikasna mentorska podrška u radu nastavnika može biti bazirana na definiranim standardima. Ujednačavanjem zahtjeva i razumijevanja ključnih poslova nastavnika, moguće je osigurati njegovu mobilnost.

Standardi pridonose profesionalizaciji nastave i podižu status nastavničkog zanimanja. Oni se, također, mogu koristiti kao osnova za model profesionalne odgovornosti i profesionalnog napredovanja, pružajući podršku nastavnicima u osiguranju odgovarajućeg nivoa profesionalnog znanja, profesionalne prakse i profesionalnog angažmana.

5. PREDNOSTI UPOTREBE STANDARDA

Standardi se temelje na grupama poslova, ulogama i odgovornostima nastavnika u školama. Omogućavaju efikasnije upravljanje različitim fazama napredovanja nastavnika u skladu sa potrebama i u zavisnosti od toga u kojoj se fazi napredovanja nastavnik nalazi.

Standardi mogu biti pomoć u upravljanju svakom od faza prikazanih na donjem dijagramu, koji daje detaljan opis upotrebe standarda.

Shema 3. Faze u primjeni i upotrebi standarda

ANALIZA NASTAVNIČKIH KOMPETENCIJA

Prva faza ovog procesa trebala bi biti identificiranje i analiza kompetencija potrebnih nastavnicima. Nakon što se one utvrde, standardi nastavnicima trebaju omogućiti propitivanje postojećih kompetencija kako bi se utvrdio raspon znanja i vještina koje nastavnici već posjeduju, ali i nedostaci koje je potrebno otkloniti razvijanjem novih znanja i vještina, kroz različite obuke i edukacije nakon njihovog inicijalnog obrazovanja. Odluke o zahtjevima za novim nivoima kompetentnosti i načinima na koji se poslovi mogu osmisliti tako da udovolje tim zahtjevima, temelje se na okolnostima i potrebama obrazovnog sistema, škole, nastavnika i učenika. Zahtjevi će se s vremenom mijenjati kako se pojavljuju novi prioriteti i provode inicijative.

PRIVLAČENJE NAJBOLJIH UČENIKA

Standardi uključuju grupe poslova važnih za nastavnike u procesu učenja i podučavanja kako bi uspješno izvršavali svoje uloge. Opisuju očekivane nivoe kompetentnosti i s njima povezana znanja i vještine, koje se primjenjuju u nastavnom procesu. Standardi mogu pomoći u dizajniranju nastavnog procesa, kroz jasne opise poslova i očekivanja od budućih nastavnika u privlačenju najboljih učenika za upis na nastavničke fakultete i odabir nastavničkog zanimanja kao atraktivnog i značajnog. Odabir najboljih studenata nastavničkih fakulteta školovanih po standardima, značajno bi doprinio u podizanju kvaliteta odgojno-obrazovnog procesa, uz slanje jasne poruke da se obrazovanjem učenika mogu baviti samo najbolji.

KARAKTERISTIKE STANDARDARDA

Svako zanimanje prate određeni standardi - lični, standardi kompanije ili standardi profesije. Ono što većina kompanija želi, pa tako i škole, ali i nastavnici u školama, je jasno definisanje značenja kompetentnog izvođenja onog za što su plaćeni, te koja znanja i vještine za obavljanje definiranih poslova trebaju imati. Standardi u tom pogledu predstavljaju polazište za ocjenjivanje rada, potrebnih karakteristika i ujednačenog razumijevanja zadataka i poslova za sve nastavnike. Standardi, pored navedenog daju jasne povratne informacije sa kojeg nivoa kompetentnosti u obavljanju poslova nastavnici polaze, koliko su dobri u tome, postavljajući pred njih nove izazove u prepoznavanju potreba za poboljšanjem rada i daljeg napredovanja u struci. Standardi su fleksibilni i prilagodljivi potrebama. Mogu se koristiti selektivno ili u cjelini; mogu se koristiti u postojećem sistemu procjenjivanja i ocjenjivanja rada nastavnika.

OBUKA I RAZVOJ

Standardi se mogu koristiti kao temeljni dokument u analizi potreba za stručnim usavršavanjem nastavnika i identificiranju ključnih područja za razvoj nastavničke profesije. Nastavnici se nalaze u različitim fazama karijere, imaju različite potrebe, nedostatke u znanju, vještinama i pojedinim područjima rada. Standardi pružaju objektivnu procjenu postojećih znanja i vještina u skladu sa potrebama napredovanja nastavnika.

Oni, također, pomažu u razvijanju programa obuke i treninga prilagođenih specifičnim potrebama nastavnika. Korištenje standarda za definisanje potreba u napredovanju nastavnika, ujedno je korisno i za kreatora obuka stručnog usavršavanja nastavnika, kako bi iste uskladili i dizajnirali prema razvojnim fazama nastavnika, a njihov sadržaj direktno povezali sa potrebama pojedinca. Standardi se također mogu koristiti za mjerenje ishoda održanih obuka i efekata stručnog usavršavanja nastavnika.

NAPREDOVANJE U KARIJERI

Standardi su i alat u procjeni nastavnika za njihovo napredovanje. Uz obuku i razvoj, prilike za napredovanje u nastavničkoj karijeri pomažu u daljem razvijanju vrijednosti, etičkih principa, stručnosti, profesionalnosti i uspješnosti nastavnika, što u konačnici vodi prema poboljšanju rezultata u radu škole.

Veliki broj nastavnika nastoji proširiti i specijalizirati se za svoje postojeće uloge, dok određeni broj nastavnika želi iskoristiti mogućnosti u razvijanju leaderske uloge na nivou škole. Korištenje standarda za prepoznavanje vještina i znanja nastavnika pomaže im da identificiraju najprikladniji put razvoja karijere. To može uključivati program mentorisanja pripravnika u nastavi, program savjetnika - nastavnika, status pomoćnika u nastavi ili program školskog menadžera.

Standardi podržavaju razmjenu primjera dobre nastavne prakse i napredovanje na nivou mreže škola i šire, što uključuje zajedničke kompetencije za brigu o učenicima, kreativnost i rad s mladima. To znači da nastavnici koji svoj rad baziraju na grupi poslova definiranih standardom mogu prepoznati postojeće vještine i kompetencije, te pronalaziti mogućnosti njihovog nadograđivanja i razvijanja.

6. STRUKTURA STANDARDA

Projektom TABLA analizirani su različiti dokumenti i u obzir su uzete procjene trenutne osposobljenosti nastavnika za pojedine kompetencije, procjena uticaja stručno-pedagoške prakse na razvoj kompetencija te upotpunjenost navedenih elementa realizacijom stručno-pedagoške prakse. U tom kontekstu definirano je pet područja kompetentnosti i njima pripadajućih kompetencija:

1. predmetno-stručna kompetentnost
2. organizacijska kompetentnost
3. pedagoško didaktička i psihološka kompetentnost
4. kompetentnost u međusobnim odnosima
5. kompetentnost u ulogama opće profesionalnosti.

Standard zanimanja nastavnika organiziran je kroz pet oblasti, odnosno pet grupa poslova:

1. planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog rada
2. kreiranje okruženja za učenje i organizacija nastavnog procesa
3. podučavanje usmjereno na učenika, praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje
4. komuniciranje i saradnja sa relevantnim osobama u odgojno-obrazovnom procesu
5. stručni i profesionalni razvoj kroz učešće u radu i razvoju škole.

Za svaku od pet navedenih grupa poslova u radu nastavnika, definirani su ključni poslovi koje obavlja svaki nastavnik, te neophodne kompetencije koje treba posjedovati kako bi efikasno obavljao svoj posao.

Radi lakšeg razumijevanja kompleksnosti zahtjeva koji se stavljaju pred buduće nastavnike u vremenu koje dolazi, kompetencije su razvrstane u tri grupe:

- temeljne kompetencije – kompetencije koje se stiču inicijalnim obrazovanjem, odnosno sticanjem određenog nivoa i vrste kvalifikacije, te kao takve čine osnovu za definiranje ishoda učenja u Standardu kvalifikacije nastavnika,
- praktične kompetencije – kompetencije koje se naslanjaju na temeljne kompetencije, a stiču se radnim iskustvom,
- refleksivne kompetencije – kompetencije koje se nakon stečenih temeljnih i praktičnih kompetencija stiču stručnim usavršavanjem.

Na osnovu njih, nastavnici mogu prepoznati pozitivne i jake strane svoje prakse, procijeniti potrebe i definirati ciljeve za unapređenje vlastite prakse. Kompetencije na tri nivoa odražavaju kontinuitet nastavnikovog profesionalnog razvoja i stručnosti, od pripreme na dodiplomskom studiju do uzornog praktičara u učionici, a kasnije mentora/savjetnika u struci.

Implementiranje standarda zanimanja/kvalifikacije nastavnika u studijske programe nastavničkog smjera jedan je od kriterija za akreditaciju studijskih programa. Standardi su međusobno povezani, međusobno se preklapaju i međusobno su zavisni jedni od drugih.

Standardi pomažu u pokretanju kulture promjena unutar različitih nivoa obrazovanja stavljajući fokus na inicijalno obrazovanje nastavnika, a kasnije na njihov kontinuirani profesionalni razvoj. Cilj standarda je osigurati holistički pogled na rad i djelovanje nastavnika na svim nivoima obrazovanja.

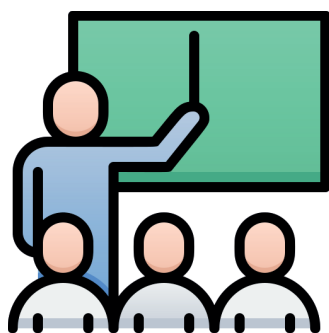
Standardi za nastavnike trebaju biti važan alat u informiranju nastavnika, a istovremeno i podrška nastavnicima u njihovom profesionalnom razvoju. Diferencirana struktura standarda nudi ujednačeno razumijevanje kvaliteta u obrazovanju, komuniciranje na profesionalnom nivou i napredovanje u karijeri.

Shema 4. Kompetencije i ključni poslovi definirani u projektu TABLA

6.1. PODRUČJA PODUČAVANJA NASTAVNIKA - 3 dimenzije/nivoa kompetentnost

Stručna (temeljna) znanja

- Nastavnici se oslanjaju na stručna i naučna znanja, rezultate istraživanja koja pripadaju predmetu koji predaje, kako bi na najbolji način odgovorili potrebama učenika i obrazovnog konteksta.
- Nastavnici dobro poznaju karakteristike učenika koje podučavaju, uključujući sve njihove različitosti: kulturne, jezičke, religijske, itd. Oni znaju kako i na koji način učenička iskustva utiču na nastavak učenja.
- Nastavnici strukturiraju nastavne sadržaje u skladu sa fizičkim, socijalnim i intelektualnim razvojem, te mogućnostima učenika, vodeći računa da nastavne sadržaje učine prihvatljivim, razumljivim i interesantnim.
- Nastavnici odlično poznaju sadržaj predmeta koji podučavaju i predmetni kurikulum, vodeći računa u planiranju te horizontalnoj i vertikalnoj korelaciji.
- Nastavnici primjenjuju relevantne temeljne pojmove, strategije i procese praćenja i vrednovanja za programe koje predaju.
- Nastavnici razlikuju teorije učenja i podučavanja, strategije učenja i

podučavanja primjerene razvojnim karakteristikama učenika, primjenjujući i prateći dostupne i odgovarajuće tehnologije i nove trendove u obrazovanju.

- Kroz nastavnu praksu nastavnici razvijaju kod učenika čitalačku i matematičku pismenost, pismenost iz prirodnih nauka u okviru predmeta područja, prateći informacijske i komunikacijske tehnologije za kontekstualizaciju i proširivanje načina podučavanja učenika.

Praktična znanja

- Nastavnici primjenjuju različite strategije učenja kako bi proces učenja učinili zanimljivim i inovativnim, sistemski uvodeći učenike u naučnu disciplinu koju podučavaju.
- Nastavnici kreiraju sigurno i inkluzivno okruženje za učenje, obraćajući se svim učenicima na isti način, poštujući individualne mogućnosti svih učenika.
- Koriste sofisticirane komunikacijske tehnike.
- Nastavnici kreiraju efikasno i efektno učenje, povezujući sadržaje jednog ili više predmeta u tematske cjeline.
- Koriste širok spektar efikasnih nastavnih strategija utemeljenih na komunikaciji, kolaboraciji, kritičkom mišljenju, kreativnosti, osmišljenih za realizaciju predmetnog programa.
- Nastavnici prate, procjenjuju i vrednuju redovno sve aspekte podučavanja, uključujući horizontalnu i vertikalnu povezanost sadržaja.
- Vježbaju sa učenicima kako bi zadovoljili potrebe svih učenika i osigurali da svi učenici dostignu svoj puni potencijal.
- Nastavnici djeluju efikasno u svim fazama podučavanja i učenja, uključujući planiranje učenja, podučavanja, proces praćenja, procjenjivanja i vrednovanja, razvijanje nastavnih planova i programa, pružanje povratnih informacija o učenju učenika, izvještavanju roditelja, profesionalnom razvoju, učešću u radu i razvoju škole, itd.

Refleksivna znanja

- Prepoznaju i definiraju potrebe za učenjem, te analiziraju, vrednuju i proširuju svoje profesionalno i stručno znanje sa kolegama i individualano.
- Nastavnici pokazuju poštovanje i profesionalnost u interakciji sa učenicima, kolegama, roditeljima i predstavnicima lokalne zajednice.
- Koriste podatke o procjeni učenika za dijagnosticiranje prepreka u učenju i postavljanje novih izazova pred učenike kako bi poboljšali postignuća u učenju.
- Nastavnici pokazuju empatiju prema učenicima, osjetljivi su na potrebe roditelja i efikasno komuniciraju sa njima o postignućima njihove djece.
- Nastavnici učestvuju u radu i razvoju škole kako bi kreirali pozitivnu klimu i kulturu za učenje i podučavanje.
- Uključuju se u lokalne i međunarodne inicijative i programe za profesionalni razvoj.

6.2. PET GRUPA POSLOVA

Pet grupa poslova identificiraju šta se očekuje od nastavnika u tri područja rada u nastavi. Prava primjena i demonstracija standarda kroz grupe poslova među populacijom nastavnika će se dogoditi unutar njihovog specifičnog nastavnog konteksta u određenoj fazi kompetentnosti, odražavajući potrebe učenika koje podučavaju.

Grupa poslova 1. Planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog rada

Grupa poslova 2. Kreiranje okruženja za učenje i organizacija nastavnog procesa

Grupa poslova 3. Podučavanje usmjereno na učenika, praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje

Grupa poslova 4. Komuniciranje i saradnja sa relevantnim osobama u odgojno-obrazovnom procesu

Grupa poslova 5. Stručni i profesionalni razvoj kroz učešće u radu i razvoju škole

6.3. GRUPE POSLOVA I NIVOI KOMPETENTNOSTI

Grupe poslova i indikatori na tri nivoa kompetentnosti nastavnika identificiraju komponente kvalitetne nastave u svakoj oblasti rada i predstavljaju dogovorene karakteristike složenog procesa nastave. Uspješan nastavnik je u stanju integrirati i primijeniti temeljna znanja, praksu i refleksiju, kako je navedeno u opisima, kreirajući nastavno okruženje u kojem se cijeni i uvažava proces učenja.

Temeljno pitanje koje je potrebno postaviti studentu nakon uspješnog okončanja određenog nivoa obrazovanja je: „Šta možeš raditi sada, kada si stekao diplomu?“, a ne: „Šta si sve morao raditi kako bi dobio diplomu?“

Ostvarivanjem postavljenih ishoda učenja definiranim u Standardu kvalifikacije nastavnika, koji su izvedeni iz temeljnih kompetencija iz *Standarda zanimanja nastavnika*, student stiče kompetencije za zapošljavanje i samozapošljavanje. Ishodi učenja su iz *Standarda kvalifikacije nastavnika* kompatibilni sa ishodima učenja u *Nastavničkom modulu*, gdje su podijeljeni po podmodulima, radi lađe implementacije u studijske programe. Ishodi učenja su iskazi (napisani od strane akademskog osoblja) kojima se izražava šta student treba znati, razumjeti i/ili biti u stanju pokazati nakon okončanja procesa učenja. Najčešće se određuju na osnovu usvojenih znanja, vještina i vrijednosnih stavova.

Ishodi učenja su istovremeno:

- operacionalizacija kompetencija na osnovu aktivnosti koje se mogu opažati i mjeriti,
- neposredni rezultat procesa učenja i osposobljavanja za sve vrste intelektualnog ponašanja (kognitivno, psihomotoričko, afektivno),
- temeljni doprinos kontinuiranom procesu razvoja kurikuluma i detaljnih operativnih
- programa, uz ciljeve, sadržaj i metode podučavanja.

Ishodi učenja i kompetencije su usko povezani, često se preklapaju, a ponekad su istoznačni u određenim dokumentima. Kompetencije podrazumijevaju znanja, vještine i stavove na osnovu kojih je student osposobljen za izvršenje određenog posla. U tom smislu kompetencije su kombinacija znanja, primjene znanja, stavova i odgovornosti koji opisuju ishode učenja u Standardu kvalifikacije nastavnog programa. Iz dostupne literature ne može se odrediti precizno i jedinstveno tumačenje termina kompetencije.

Ishodi učenja su operacionalizacija kompetencija pomoću aktivnosti koje su vidljive i mjerljive.

Ova tvrdnja najbolje iskazuje vezu između ishoda i kompetencija.

Shema 5. Tri nivoa kompetentnosti nastavnika (temeljne, praktične i refleksivne kompetencije)

GRUPA POSLOVA I: PLANIRANJE I PROGRAMIRANJE ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA			
KLJUČNI POSLOVI	KOMPETENCIJE		
	TEMELJNE	PRAKTIČNE	REFLEKSIVNE
KPI.1. Izrada godišnjeg, operativnog i mjesečnog plana i programa rada	TI.1. Kreiranje globalnih i operativnih planova i programa rada, mjesečnih planova rada, te nastavnih priprema, sa svim njihovim elementima	PI.1. Izrada nastavnih planova u skladu sa definiranim oblastima i ishodima podučavanja, povezujući ih sa drugim nastavnim područjima.	RI.1. Integriranje predmeta u šira područja učenja i šira predmetna područja
KPI.2. Izrada nastavnih priprema	TI.2. Primjena znanja o pedagoškom sadržaju, konceptima i metodama, određenog predmetnog područja, uključujući međupredmetne poveznice	PI.2. Povezivanje ciljeva i ishoda učenja sa nizom relevantnih metoda i strategija.	RI.2. Evaluacija ostvarenosti ciljeva učenja, te donošenja odluka o potrebnom adaptiranju za nastavni proces
KPI.3. Planiranje realizacije odgojno-obrazovnog rada u skladu sa mogućnostima i sposobnostima učenika, te razvoj kompetencija temeljenih na 4K	TI.3. Planiranje i korištenja strategija za učenje i podučavanje po principima aktivnog učenja TI.4. Upotreba digitalne tehnologije pri planiranju i programiranju odgojno-obrazovnog rada TI.5. Kontekstualizacija sadržaja podučavanja	PI.3. Podučavanje koncepata koji omogućavaju učenicima razvoj kritičkog mišljenja. PI.4. Primjena digitalnih obrazovnih sadržaja u nastavnom procesu. PI.5. Prilagodba nastavnih strategija tako da odgovaraju razvojnim fazama učenika, određenom predmetnom području i razlikama među učenicima. PI.6. Izrada individualnih razvojnih planova za djecu sa teškoćama, nadarenu i talentovanu djecu, uz podršku stručnjaka i stručnih timova.	RI.3. Kreiranje digitalnih obrazovnih sadržaja i scenarija učenja u nastavnom procesu. RI.4. Analiza nastavnih priprema, nastavnih programa i zadataka za praćenje i procjenu učeničkih postignuća. RI.5. Kreiranje individualiziranih planova rada za djecu sa teškoćama, nadarenu i talentovanu djecu, u saradnji sa stručnjacima. RI.6. Kritička procjena pojmova koji se ubrajaju u temeljna i neosporna znanja, vještine i vrijednosti na nivou određenog predmetnog područja.

Tabela 1. Grupa poslova I: Planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog rada

GRUPA POSLOVA 2: KREIRANJE OKRUŽENJA ZA UČENJE I ORGANIZACIJA NASTAVNOG PROCESA			
KLJUČNI POSLOVI	KOMPETENCIJE		
	TEMELJNE	PRAKTIČNE	REFLEKSIVNE
<p>KP2.1. Kreiranje sigurnog, inkluzivnog i stimulativnog fizičkog okruženja</p> <p>KP2.2. Kreiranje sigurnog i inkluzivnog socijalnog i emocionalnog okruženja</p>	<p>T2.1. Pripremanje sigurnog i fleksibilnog fizičkog okruženja, te prilagđavanje prostora za različite oblike nastavnog rada</p> <p>T2.2. Razlikovanje faza odgojno-obrazovnog procesa i prepoznavanje efekata koji utiču na uspjeh u učenju</p> <p>T2.3. Određivanje mjerljivih ishoda učenja i kreiranje nastavnog procesa prema afinitetima učenika</p>	<p>P2.1. Kreiranje okruženja za učenje u kojem učenici rade zajedno na projektima, istraživanjima, komuniciraju i sarađuju</p> <p>P2.2. Prilagođavanje općih obrazovnih principa etapi rada / predmetu / području učenja</p> <p>P2.3. Korištenje odgovarajućih strategija za učenike sa teškoćama i posebnim potrebama u učenju</p> <p>P2.4. Kreiranje okruženja za učenje po principima međusobnog uvažavanja i poštivanja drugačijeg mišljenja</p> <p>P2.5. Učestvovanje u timskom radu uz podršku roditelja i lokalne zajednice u aktivnostima i projektima na nivou grupe/škole</p> <p>P2.6. Upotreba digitalnih tehnologija u kreiranju okruženja za aktivno učenje</p> <p>P2.7. Kreiranje okruženja za učenje u kojem se podstiče kritičko i kreativno mišljenje uz osporavanje stereotipa</p>	<p>R2.1. Improviziranje pri kreiranju fizičkog okruženja, u skladu s potrebama i promjenama uvjeta rada i ciljeva podučavanja</p> <p>R2.2. Procjena vlastite prakse na osnovu učeničkih evaluacija</p> <p>R2.3. Sistemsko pružanje podrške učenicima pri donošenju odluka i preuzimanju odgovornosti</p> <p>R2.4. Uključivanje učenika u akcije i aktivnosti u svrhu razvijanja društvene odgovornosti i uključenosti u zajednicu</p> <p>R2.5. Podsticanje učenika na kritičko razmišljanje, te razvijanje i argumentiranje stavova o društvenim vrijednostima</p> <p>R2.6. Kombiniranje digitalnih tehnologija, mrežnih alata, multimedijalnih i interaktivnih sadržaja kojima će stvarati okruženje za razmjenu ideja</p>
	<p>T2.4. Upotreba različitih strategija podučavanja koje se koriste za rješavanje poteškoća i prepreka u procesu podučavanja</p> <p>T2.5. Kreiranje sigurnog, inkluzivnog i stimulativnog socio-emocionalnog okruženja</p> <p>T2.6. Upotreba alata za stvaranje jednostavnoga digitalnog okruženja za učenje i podučavanje</p>		

Tabela 2. Grupa poslova 2: Kreiranje okruženja za učenje i organizacija nastavnog procesa

GRUPA POSLOVA 3: PODUČAVANJE USMJERENO NA UČENIKA, PRAĆENJE, VREDNOVANJE I OCJENJIVANJE			
KLJUČNI POSLOVI	KOMPETENCIJE		
	TEMELJNE	PRAKTIČNE	REFLEKSIVNE
<p>KP3.1. Upravljanje odgojno-obrazovnim procesom</p> <p>KP3.2. Primjena različitih metoda i strategija podučavanja koje razvijaju 4K kompetencije</p> <p>KP3.3. Primjena znanja, razumijevanje koncepata, nastavnih sadržaja i nastavnih strategija.</p> <p>KP3.4. Korištenje individualizacije i diferencijacije</p> <p>KP3.5. Korištenje različitih izvora znanja i resursa za učenje i podučavanje</p> <p>KP3.6. Korištenje različitih metoda i postupaka za formativno praćenje i vrednovanje učeničkih postignuća</p> <p>KP3.7. Dokumentiranje (evidentiranje) razvoja i postignuća učenika</p> <p>KP3.8. Razvijanje kompetencija učenika za samoprocjenu i sudjelovanje u praćenju i vrednovanju (peer evaluacija)</p>	<p>T3.1. Korištenje didaktičko-metodičke postupnosti i temeljnih didaktičkih principa</p> <p>T3.2. Efikasno upravljanje vremenom</p> <p>T3.3. Prepoznavanje mogućnosti integriranjem tematskih / projektnih oblasti u skladu sa određenom metodologijom</p> <p>T3.4. Primjena i prilagođavanja metoda i strategija podučavanja koje potiču aktivno učenje, razvoj kreativnosti, kritičkog mišljenja i rješavanja problema</p> <p>T3.5. Diferenciranje nastavnih metoda, oblika i sadržaja rada u skladu sa individualnim mogućnostima i sposobnostima učenika</p> <p>T 3.6. Definiranje jasnih kriterija za praćenje i ocjenjivanje u svrhu procjene i samoprocjene učenika</p> <p>T3.6. Primjena različitih metoda i postupka za praćenje i procjenjivanje učeničkih postignuća</p>	<p>P3.1. Pripremanje nastave korištenjem različitih izvora i metoda iz relevantnih područja učenja</p> <p>P3.2. Upotreba inovativnih metoda i oblika podučavanja</p> <p>P3.3. Prilagođavanje nastavnih strategija različitim stilovima učenja, individualnim sklonostima i mogućnostima učenika.</p> <p>P3.4. Odabir strategija podučavanja koje podupiru proces učenja, te izbora najboljih medija za podršku nastavnom procesu</p> <p>T3.5. Primjena različitih metoda i postupaka za praćenje i procjenjivanje učeničkih postignuća</p> <p>P3.6. Prepoznavanje potreba učenika putem digitalnih sredstava i alata</p>	<p>R3.1. Analiza interakcije tokom procesa učenja u svrhu akcijskih istraživanja i unapređenja podučavanja</p> <p>R3.2. Analiza integriranih tematskih/projektnih oblasti i njihovih efekata na učenje</p> <p>R3.3. Upravljanje sukobima i stresom u procesu učenja, kroz procjenu efekata postojećih nastavnih praksi</p> <p>R3.4. Analiza efekata vršnjačke procjene na temelju kriterija za praćenje i ocjenjivanje sa postavljanjem ciljeva za napredovanje</p> <p>R3.5. Procjena efekta različitih načina izražavanja putem digitalnih sredstava, zavisno o potrebama učenika i kontekstu</p>

Tabela 3. Grupa poslova 3: Podučavanje usmjereno na učenika, praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje

GRUPA POSLOVA 4: KOMUNICIRANJE I SARADNJA SA RELEVANTNIM OSOBAMA U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU			
KLJUČNI POSLOVI	KOMPETENCIJE		
	TEMELJNE	PRAKTIČNE	REFLEKSIVNE
<p>KP4.1. Korištenje efikasnih komunikacijskih strategija za podršku i podsticanje učenika na postignuća u učenju</p> <p>KP4.2. Saradnja s roditeljima i primjena širokog spektra strategija za uključivanje roditelja / staratelja u odgojno-obrazovni proces</p> <p>KP4.3. Saradnja sa kolegama, stručnjacima i lokalnom zajednicom</p>	<p>T4.1. Komuniciranje sa učenicima uz poštivanje profesionalne etike</p> <p>T4.2. Poznavanje važnosti uloge jezika i kulture izražavanja u nastavnom procesu, uključujući raznolikost u razrednom kolektivu</p> <p>T4.3. Primjena načina redovne komunikacije sa roditeljima / starateljima i drugim osobama odgovornim za učenike</p> <p>T4.4. Saradnja sa kolegama i ostalim zaposlenicima u školi</p> <p>T4.5. Saradnja sa drugim školama, institucijama, agencijama, privrednim društvima, organizacijama i stručnjacima u području odgoja i obrazovanja</p>	<p>P4.1. Primjena jezika u nastavi uz poštivanje jezičkih normi i standarda</p> <p>P4.2. Upotreba novih medija i resursa u nastavi, uključujući uobičajene nastavne izvore.</p> <p>P4.3. Uspostavljanje partnerstva sa roditeljima/starateljima i saradnje s drugim školama, institucijama, te relevantnim obrazovnim stručnjacima.</p> <p>P4.4. Izrada plana i programa aktivnosti usmjerenog na razvijanje partnerstva sa porodicama</p> <p>P 4.5. Upotreba digitalnih komunikacijskih alata u skladu sa interesom učenika i kontekstom u kojem se podučava</p>	<p>R4.1. Analiza preduzetih aktivnosti na unaprjeđenju komunikacije u učionici</p> <p>R4.2. Procjena efekata komunikacije i jezika na učenje u različitim situacijama</p> <p>R4.3. Procjena efekata saradnje sa roditeljima/starateljima i unapređivanja saradnje na temelju evaluacije roditeljskih sastanaka i drugih provedenih aktivnosti</p> <p>R4.4. Analiza efekata komunikacije i unapređenja saradnje s drugim školama, institucijama, te relevantnim obrazovnim stručnjacima</p> <p>R 4.5. Istraživanje načina rada sa različitim digitalnim komunikacijskim alatima i njihovoj funkcionalnoj primjeni</p>

Tabela 4. Grupa poslova 4: Komuniciranje i saradnja sa relevantnim osobama u odgojno-obrazovnom procesu

GRUPA POSLOVA 5: STRUČNI I PROFESIONALNI RAZVOJ KROZ UČEŠĆE U RADU I RAZVOJU ŠKOLE			
KLJUČNI POSLOVI	KOMPETENCIJE		
	TEMELJNE	PRAKTIČNE	REFLEKSIVNE
<p>5.1. Iznalaženje načina profesionalnog razvoja</p> <p>KP5.2. Primjena konstruktivne povratne informacije u unapređenju vlastite nastavne prakse</p> <p>KP5.3. Samorefleksija i samoevaluacija</p> <p>KP5.4. Učešće na programima stručnog usavršavanja</p> <p>KP5.5. Saradnja u funkciji profesionalnog razvoja</p> <p>KP5.6. Učešće u stručnim organima škole i drugim profesionalnim timovima</p> <p>KP5.7. Iniciranje i učešće u projektnim aktivnostima i istraživanjima na nivou škole i šire</p>	<p>T5.1. Korištenje različitih prilika za profesionalni razvoj i uvođenje inovacija u nastavnu praksu</p> <p>T5.2. Promocija značaja zajednice za učenje u svrhu profesionalnog razvoja</p> <p>T5.3. Primjena pravilnika i procedura u radu škole</p> <p>T5.4. Procjena specifične uloge koju određena disciplina / predmet / područje učenja ima u radu i životu zajednice</p> <p>T5.5. Kričičko promišljanje o profesionalnom razvoju.</p> <p>T5.6. Analiziranje elemenata obrazovnog sistema, te njihovih međudnosa, uz aktivnosti unapređenja istih</p> <p>T5.7. Korištenje različitih prilika za stručno usavršavanje iz područja digitalnih tehnologija</p> <p>T5.8. Provođenje istraživanja o različitim izazovima u obrazovanju</p>	<p>P5.1. Uključivanje u različite oblike profesionalnog razvoja u svrhu primjene naučenog kroz praćenje rezultata i efekte rada</p> <p>P5.2. Izgradnja stavova temeljenih na vrijednostima i načelima inkluzivnog obrazovanja</p> <p>P5.3. Kreiranje i provođenje akcijskih istraživanja utemeljenih na refleksivnoj praksi</p> <p>P5.4. Uključivanje u aktivnosti na nivou škole ili drugih obrazovnih institucija, u svrhu unapređenja uzajamne saradnje i podrške</p> <p>P5.5. Analiza iskustava u procesu učenja i podučavanja u različitim obrazovnim sistemima</p> <p>P5.6. Odabir i pohađanje edukacija o upotrebi digitalne tehnologije u nastavi i modelima e-učenja</p> <p>P 5.7. Interpretacija rezultata provedenih istraživanja o urađenim reformama i pitanjima u području obrazovanja</p>	<p>R5.1. Uvođenje inovacija i rad na konstantnom unapređenju prakse</p> <p>R5.2. Kreiranje i organiziranje radionica, sastanaka zajednica za učenje i drugih oblika profesionalnog razvoja</p> <p>R5.3. Analiza efekata različitih oblika profesionalnog usavršavanja te različitih inicijativa u svrhu profesionalnog razvoja</p> <p>R5.4. Analiza međudnosa predmeta / disciplina i prosuđivanje o mogućnostima njihove integracije</p> <p>R5.5. Prezentiranje škole u skladu sa principima profesionalne etike</p> <p>R5.6. Interpretiranje različitih perspektiva u obrazovanju</p> <p>R5.7. Procjena efekata različitih uticaja na proces učenja</p> <p>R5.8. Educiranje drugih nastavnika i zaposlenika u svrhu unapređenja nastavne prakse</p> <p>R5.9. Prosuđivanje izazova koji proizlaze iz prakse, te kreiranje autentičnih vježbi za unapređenje nastavne prakse</p>

Tabela 5. Grupa poslova 5: Stručni i profesionalni razvoj kroz učešće u radu i razvoju škole

7. PROFESIONALNI RAZVOJ NASTAVNIKA

Uloge nastavnika u doseganju i stalnom unapređenju kvaliteta odgojno-obrazovnog sistema i njegove efikasnosti stavile su u centar pažnje njihovo stalno osposobljavanje i stručno usavršavanje.

Razlog tome je, između ostalog, što ni najkvalitetniji dodiplomski studij ne može pripremiti nastavnika za sve izazove s kojima će se susretati u svom poslu i tokom profesionalne karijere (Eurydice, 2002), pa se od nastavnika, kao i od svih drugih profesija, očekuje da nastave istraživati, učiti i usvajati nove vještine tokom cijelog života.

Nastavnici bi trebali biti osposobljeni da mogu odgovoriti narastajućim izazovima društva znanja, da aktivno učestvuju u tom društvu, da pripremaju one koji uče za autonomno doživotno učenje i da neprekidno preispituju i promišljaju o procesu učenja i nastave (Pešikan, 2011).

Razlikujući već viđeno i formalizovano stručno usavršavanje, koje je često „samo sebi svrha“, profesionalni razvoj nastavnika zasniva se na konceptu konstrukcije znanja i uvjerenja da se znanje ne može prenijeti nego da ta znanja onaj ko uči mora konstruisati kroz vlastitu aktivnost.

U procesu profesionalnog razvoja, nastavnik treba postati partner i graditi lično razumijevanje naučenog, te biti osposobljen da kao praktičar promišlja i mijenja vlastitu praksu. Nastavnik treba biti u stalnoj interakciji sa svojom okolinom, provjeravajući efekte svoga rada i realizirajući akciona istraživanja koja služe kao osnova za uvođenje promjena i prilagođavanje specifičnim uslovima i potrebama djece i porodica.

Profesionalni razvoj nastavničkog poziva zahtjeva razvoj refleksivnog praktičara, osposobljenog da se sistemski usavršava tokom cijele karijere, da bude fleksibilan i otvoren za nove izazove. „Poboljšano planiranje, više uključivanja nastavnika, bolja evaluacija i diseminacija osnažit će koncept profesionalnog razvoja koji treba biti viđen kao proces koji počinje sa dodiplomskim obrazovanjem i traje tokom čitave karijere nastavnika. Profesionalni razvoj nije prosti „dodatak“ ili „brzi popravak“ koji treba primijeniti kada se problem dogodi.“ (OECD, 1998, str.56)

Efikasan profesionalni razvoj (prema Maggioli, 2004) karakterizira:

- zajedničko donošenje odluka i uključivanje nastavnika u sve faze planiranja, realizacije i evaluacije profesionalnog razvoja,
- pristup koji je usmjeren prema kontinuiranom razvoju, a ne „brzom popravljaju“,
- sadržaji i ciljevi profesionalnog razvoja koji proizilaze iz praćenja, procjenjivanja i propitivanja nastavne prakse,
- pristupi, metode i tehnike profesionalnog razvoja prilagođeni karakteristikama i potrebama nastavnika,
- adekvatan sistem podrške i pomoći u primjeni naučenog i transferu teorije u nastavnu praksu,
- programi prilagođeni specifičnom kontekstu u kojem nastavnici rade,
- zajednička analiza i propitivanje profesionalnog razvoja, kako bi se unaprijedila efikasnost,
- usklađenost programa sa teorijama učenja odraslih i usmjerenost na onoga koji uči (adult learner-centered).

7.1. DIPLOMIRANI NASTAVNIK

Diplomirani nastavnik je završio i postigao propisani nivo i standard kvalifikacije, odnosno studijski program nastavničkog smjera. Nakon uspješnog završetka inicijalnog obrazovanja, diplomirani nastavnik posjeduje potrebna znanja i vještine za planiranje i upravljanje nastavnim planovima i programima u podučavanju učenika iz nekog predmeta. Diplomirani nastavnik može demonstrirati i primijeniti usvojena znanja, uzimajući u obzir fizičke, kulturne, socijalne, učeničke, jezičke i intelektualne karakteristike. On razumije principe inkluzije i strategije za diferenciranje nastave radi zadovoljavanja specifičnih potreba učenika, uzimajući u obzir širok raspon sposobnosti.

Diplomirani nastavnik posjeduje dobro razumijevanje predmeta koji podučava, sadržaja kurikuluma i nastavnih strategija. On je u stanju osmisliti i zadovoljiti zahtjeve kurikuluma, zahtjeve vrednovanja i ocjenjivanja učeničkih postignuća. Sposoban je interpretirati podatke o procjeni i vrednovanju učenika, te prema istim prilagoditi nastavnu praksu. On može blagovremeno uputiti učenicima odgovarajuću vrstu povratnih informacija za unapređenje učeničkih postignuća. Diplomirani nastavnik pokazuje znanje o adekvatnim nastavnim strategijama potrebnim za stvaranje interakcije sa učenicima i uspješno upravljanje procesom učenja; zna kako kreirati sigurno i prihvatljivo okruženje za učenike, radeći u okviru zahtjeva kurikuluma, škole, propisanih zakonskih i podzakonskih akata; razumije važnost saradnje sa kolegama, saradnje sa roditeljima, značaj zajednica za učenje, rad u stručnim aktivima, rad na nivou škole, itd.

7.2. RAZVOJNE FAZE NAPREDOVANJA NASTAVNIKA U ZVANJA

Prijedlog faza u profesionalnom razvoju (na nivou odgojno-obrazovne ustanove) odgajatelja, nastavnika i stručnih saradnika definiran je kroz četiri nivoa:

1. pripravnik
2. nastavnik
3. mentor
4. savjetnik.

Procedure i protokoli unapređenja/licenciranja se trebaju odvijati po jasno izdiferenciranim indikatorima, kriterijima i oblastima sa indikatorima za evaluaciju, a koji su utemeljeni na Standardu zanimanja za nastavnike. U tabeli su predstavljene razvojne faze kroz koje nastavnik može napredovati od poznavanja i razumijevanja principa nastave i učenja/odgojno-obrazovnog rada, preko njihove praktične primjene, pa sve do nivoa na kome on postaje uzor svojim kolegama i raspolaže stručnim znanjima i vještinama. Glavni cilj napredovanja je podsticanje nastavnika u preuzimanju odgovornosti za svoj profesionalni razvoj. Njime se nastavnici upućuju na koncepte i sredstva pomoću kojih mogu da pronađu sopstvene pravce razvoja i ostvare svoje ciljeve i ambicije. Faze napredovanja, također, mogu pomoći nastavniku u pronalaženju odgovora na pitanja kako navedeno ostvariti i kako unaprijediti sopstveno profesionalno samopouzdanje i kompetentnost. Profesionalni razvoj svakog pojedinca neće se odvijati prema jedinstvenom modelu.

Na kraju se može konstatovati da „sami ucrtavamo put dok njime koračamo”, a ovaj model urađen je sa ciljem pomoći nastavnicima u pronalasku pravog puta ličnog profesionalnog razvoja.

Svi nastavnici bi, tokom svoje profesionalne karijere, trebali dostići razvojnu fazu br. 3 (mentor), dok je napredovanje u fazi br. 4 (savjetnik) lični izbor nastavnika.

RAZVOJNE FAZE U KARIJERI NASTAVNIKA		
Razvojna faza		Kratak profil
1	PRIPRAVNIK	Pripravnik je nastavnik nakon položenog stručnog ispita u prvoj godini samostalnog rada.
2	NASTAVNIK	Nastavnik koji je položio stručni ispit sa više od dvije godine radnog iskustva, koji unapređuje svoja znanja i vještine u odnosu na nastavu i učenje/odgojno-obrazovni rad.
3	MENTOR	Nastavnik koji aktivno prati dešavanja u struci, stiče vještine i znanja i primjenjuje ih u praksi; mentor nastavniku pripravniku; član tima za KPR i stručno usvršavanje na nivou ustanove u kojoj radi, član tima za samoevaluaciju odgojno-obrazovne ustanove; realizator akcionih istraživanja u svom odjeljenju. Nastavnik koji ima najmanje pet godina radnog iskustva u odgojno-obrazovnoj praksi, odnosno rada u odgojno-obrazovnoj ustanovi, i to u nastavi ili stručno-pedagoškom radu; koji je prema kriterijima (standardima) Pravilnika postigao ocjene uspješan ili veoma uspješan.
4	SAVJETNIK	Nastavnik koji svojim znanjima i vještinama doprinosi razvoju i unapređenju obrazovnog sistema; unosi inovacije u nastavni proces; kontinuirano se bavi stručnim, naučno - istraživačkim radom; kreiranjem stručnih radova i publikacija; praćenjem stručnih i naučnih dostignuća u odgojno-obrazovnom radu; učestvuje u radu stručnih organa i stručnih društava; prisustvuje oglednim časovima, odnosno stručnim predavanjima; učestvuje na savjetovanjima, seminarima, radionicama, kursevima, tribinama, kongresima, simpozijima, konferencijama, okruglim stolovima, javnim raspravama, naučnim ekskurzijama i studijskim putovanjima, itd. To je nastavnik koji ima najmanje deset godina radnog iskustva u odgojno-obrazovnoj struci, odnosno rada u odgojno-obrazovnoj ustanovi, i to u nastavi ili stručno-pedagoškom radu, a koji je prema kriterijima Pravilnika postigao ocjenu veoma uspješan.

Tabela 6. Prikaz razvojnih faza u karijeri nastavnika i kratak profil nastavnika u određenoj fazi

8. KAKO PRATITI I DOKUMENTIRATI PROFESIONALNI RAZVOJ?

Profesionalni razvoj je proces koji se nikada ne završava. On podrazumijeva kontinuirano preispitivanje i praćenje, postavljanje i redefiniranje ciljeva te traganje za odgovorima koji se javljaju u svakodnevnom radu s učenicima.

Svaki standard nudi **niz PITANJA** koja vam mogu omogućiti promišljati i procijeniti vašu praksu, analizirati svoje snage i identificirati oblasti i plan za unapređenje, diskusiju u zajednicama za učenje i na sastancima aktiva, itd. Sve to dokumentirate i slažete u **PORTFOLIO** koji je urađen u skladu sa standardima.

ŠTA PORTFOLIO PODRAZUMIJEVA?

- sredstvo kojim se promoviše kvalitetno podučavanje i dokumentira napredak u poučavanju
- način sumiranja postignuća u podučavanja, kao i profesionalnog razvoja
- mogućnost za refleksiju na ciljeve podučavanja
- dokazi o radu nastavnika (njegove snage, vještine i znanja)
- informacije i podaci koji prikazuju njegov individualni profesionalni razvoj
- profesionalnu opredijeljenost i obrazovnu filozofiju nastavnika
- dokument koji se dugotrajno i stalno mijenja i razvija kako se profesionalno razvija i vlasnik portfolija
- efikasno sredstvo za komunikaciju između nastavnika i direktora, savjetnika, certifikatora, evaluatora i sl.
- samoevaluaciju i samorefleksiju.

STRUKTURA PORTFOLIJA

O MENI + mjesto za fotografiju

Ime i prezime
Profesija
Kontakt
Škola

MOJA OBRAZOVNA FILOZOFIJA

- djeci
- učenju i podučavanju
- ocjenjivanju
- uzajamnim odnosima i vrijednostima
- partnerstvu sa porodicom

Moj moto:

OBLASTI RADA

Grupe poslova

1. Planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog rada
2. Komuniciranje i saradnja sa relevantnim osobama u odgojno-obrazovnom procesu
3. Podučavanje usmjereno na učenika, praćenje, vrednovanje
4. Kreiranje okruženja za učenje i organizacija nastavnog procesa
5. Stručni i profesionalni razvoj kroz učešće u radu i razvoju škole

Za svaki standard prilažu se primjeri uz komentar/refleksiju, zašto taj primjer dobro predstavlja rad nastavnika.

SVAKI NASTAVNIK JE JEDINSTVEN, NE POSTOJE DVA ISTA PORTFOLIJA!

9. ZAKLJUČAK

Razvoj standarda nastavničke profesije sastavni je dio osiguranja kvaliteta učenja i podučavanja u školama. Razvijanjem i implementacijom standarda obrazovni sistem bi trebao osigurati svoje mjesto u sistemu vrijednosti.

Standardi se mogu koristiti na različite načine, u zavisnosti od mogućnosti, stručnosti, obrazovnog konteksta, te potrebama sredine u kojoj se primjenjuju. Standardi mogu postati polazište profesionalnih rasprava i način ohrabivanja ostalih odgojno-obrazovnih zaposlenika da uvažavaju promjene koje se odvijaju u pedagoškoj praksi, ali i društvenih promjena koje prate navedeni kontekst.

Definicija kvaliteta odgojno-obrazovne prakse nije nepromjenjivo, statično pitanje, sa samo jednim tačnim odgovorom. Zahtjevi za kvalitetom zasnovani su na živoj razmjeni znanja, iskustava i sklonosti svih aktera u obrazovanju.

Nastali Standardi se nadovezuju na značajne dokumente ISSA Pedagoške standarde i Standarde zanimanja za nastavničku profesiju - Razvoj kvalifikacijskog okvira za opće obrazovanje u BiH (2016).

Dokument predstavlja idejni prijedlog koji je kompatibilan s naprijed navedenim standardima. Potrebno je imati na umu da je Standard zanimanja za nastavničku profesiju - Razvoj kvalifikacijskog okvira za opće obrazovanje u BiH (2016) rađen u vremenskom okviru od skoro dvije godine, sa velikim brojem praktičara i profesionalaca (preko 1.000 nastavnika), što ukazuje na svu ozbiljnost donošenja Standarda za nastavnička zanimanja. Dokument Standardi zanimanja nudi potpuno drugačiji pristup i otvara brojna propitivanja odgojno-obrazovne prakse, što svakako zahtjeva studiozan pristup svih članova grupe, ali i šire odgojno-obrazovne javnosti.

10. LITERATURA

1. Hattie, J. (2003). *Teachers make a difference: what is the research evidence?* paper presented to Australian Council for Educational Research Annual Conference, Melbourne, 19–21 October 2003.
2. Lončarić, D., Pejić Papak, P. (2009). *Profiliranje učiteljskih kompetencija*. *Odgojne znanosti*, 11(2), str. 479-495.
3. Piršl, E., Hrvatić, N. (2007). *Kurikulum pedagoške izobrazbe učitelja*. U: Previšić, V. *Kurikulum*. Zagreb: Školska knjiga, str. 333-356.
4. Previšić, V. (ur.) (2007). *Kurikulum: Teorije, metodologija, sadržaj, struktura*. Zagreb: Zavod za pedagogiju; Školska knjiga.
5. Strugar, V. (1999). *Učitelj – temeljni nositelj sustava obrazovanja*. U: Mijatović, Osnove suvremene pedagogije. Zagreb: HPKZ.
6. Yinger, R.J. & Hendricks-Lee, M.S. (2000). *The language of standards and teacher education reform*. *Educational Policy*, 14(1), 94-106
7. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), (2005): *Teachers matter: Attracting, developing and retaining effective teachers*, 6th edn, Paris, OECD Publishing.
8. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008): *Improving competences for the 21st Century: An Agenda for European Cooperation on Schools*. Preuzeto sa http://ec.europa.eu/education/school21/sec2177_en.pdf 30.8.2020.
9. EUROPEAN COMMISSION: EDUCATION AND CULTURE (2005), *Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications*, preuzeto sa http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/principles_en.pdf 21.11.2020.
10. EUROPEAN COMMISSION: EDUCATION AND CULTURE (2008), *The European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF)* http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/eqf_broch_en.pdf
11. EUROPEAN TRADE UNION COMMITTEE FOR EDUCATION (2008), *Teacher Education in Europe: An ETUCE Policy Paper* http://etuce.homestead.com/Publications/2008/ETUCE_PolicyPaper_en_web.pdf
12. OECD (2007): *Education and Training Policy: Qualifications Systems –Bridges to lifelong learning*. Paris: OECD.
13. THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION (2006), *Key Competences for Lifelong Learning — A European Reference Framework*, preuzeto sa http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_394_00_61230_en00100018.pdf 21.11.2020.
14. THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION (2006): *Key Competences for Lifelong Learning — A European Reference Framework*, preuzeto sa http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_394_00_61230_en00100018.pdf 30.8.2020.
15. *The teaching profession in Europe: profile, trends and concerns – Report IV: Keeping teaching attractive for the 21st century*; Brussels: Eurydice

